

In onze kustwateren zwemmen vissoorten rond waarvan je op het eerste gezicht zou vermoeden dat ze rond tropische koraalriffen thuishoren.

VERBORGEN SCHATTEN

De kennis van het onderwaterleven in onze kustwateren werd tot voor kort bepaald door wat er met sleepnetten wordt opgevisst van de zandige Noordzeebodem. Ook een gemiddelde sportvisser vangt langs de kust vaak niet meer dan de algemeen voorkomende bot, schar, wijting, gul en steenbolk. Tel daar een handvol strandkrabben bij op en ons beeld van het zilte onderwaterleven is compleet. Enthousiaste duikers laten ons echter een geheel andere wereld zien.

TEKST BERT ZOETEMEYER FOTOGRAFIE JANNY BOSMAN EN JOHN DE JONG

Voor de Zeeuwse kustwateren met hun heldere water,

zoals de Oosterschelde en Grevelingen, zijn populair bij duikers. Vooral bij brugpij-

lers, steenstortingen, dijken, wrakken en palen blijkt een schat aan onderwaterleven

voor te komen. In dit artikel maken we kennis met enkele schitterende beelden van twee enthousiaste onderwaterfotografen: Janny Bosman en John de Jong. Zij laten ons een onderwaterwereld zien, die velen eerder associëren met tropische koraalriffen en andere exotische oorden. Toch zijn al deze foto's afkomstig uit onze eigen Hollandse kustwateren.

GROENE ZEEDONDERPAD (*Taurulus bubalis*)

De groene zeedonderpad leeft op de bodem in ondiep water met een rotsige bodem. In de Zeeuwse wateren, met hun vele met steen versterkte dijken en andere kunstwerken, is deze vis vrij algemeen. In de rest van onze kustwateren komt hij zelden voor. De groene zeedonderpad paait in de periode februari tot mei. De eieren worden in klompen afgezet tussen algen en door het mannetje bewaakt – zoals op de foto te zien is. De groene zeedonderpad eet ongewervelde bodemdieren en kleine vissen. Je vindt ze soms in getijdpoelen, waarin ze goed kunnen overleven. Vooral in de Zeeuwse wateren wordt de groene zeedonderpad ook wel aan de hengel gevangen. De groene zeedonderpad kan tot 18 cm lang worden. Vang je een grotere, dan is het waarschijnlijk een 'gewone' zeedonderpad. Die kan een lengte van 30 cm bereiken.

De groene zeedonderpad komt vooral in de Zeeuwse wateren voor.

PITVIS (*Callionymus lyra*)

Het pitvis vrouwtje is minder kleurrijk dan het mannetje.

De pitvis is een algemene vissoort in onze kustwateren. Pitvissen leven op zand- en slikbodems van ondiep

water tot op een diepte van 100 meter. Het mannetje wordt groter dan het op de foto zichtbare vrouwtje. Het mannetje is ook veel kleuriger (vooral tijdens de paaitijd) en heeft extra lange stekels in de eerste rugvin. Op het kieuwdeksel bevindt zich een scherpe stekel met vier punten waar menig sportvisser de vingers al aan heeft opgehaald. De pitvis paait in de periode februari tot maart, waarbij de eieren worden afgezet nabij het wateroppervlak. Pitvissen eten wormen, kleine kreeftachtigen en weekdieren. De pitvis kan tot 38 cm lang worden.

PUITAAL (*Zoarces viviparus*)

Ook de puitaal is een algemene vissoort van onze kustwateren. Deze vis wordt ook regelmatig gevangen door sportvissers. Toch lijkt hij zeldzamer te worden, mogelijk als gevolg van de opwarming van het zeewater. Hij leeft op de bodem in de wierzone, vooral op mosselbanken. 's Winters trekt de puitaal naar dieper water tot een diepte van 20 meter. De paaitijd is in augustus en september. Het vrouwtje zet geen eieren af, maar wordt inwendig bevrucht en brengt volledig ontwikkelde jongen ter wereld. De puitaal eet vlokreeften, wormen en weekdieren. Net als de geep bezit de puitaal groene (niet giftige) wervels en graten. De puitaal kan tot 50 cm lang worden.

De puitaal lijkt zeldzamer te worden in onze kustwateren.

BOTERVIS (*Pholis gunnellus*)

De botervis – op de foto te zien tussen verschillende slingerzakpijpen – komt algemeen voor in Nederlandse kustwateren. De meeste sportvissers zullen hem echter niet kennen. Het is een langgerekte vis met een

karacteristieke, van oogvlekken voorziene, zeer lange rugvin. De botervis leeft bij voorkeur op stenige bodems met veel schuilmogelijkheden in ondiep water vanaf de getijdzone tot een diepte van 30 meter. In de paaitijd (december tot februari) zet het vrouwtje haar 80-200 eieren in een grote bal af in een leeg slakkenhuis, mosselschelp of onder een steen. De eieren worden verdedigd door het mannetje. De botervis eet kleine, ongewervelde bodemdieren.

SNOTOLF (*Cyclopterus lumpus*)

De snotolf is met zijn ruwe, schubloze huid met benige knobbels een opvallende verschijning. De kleur van de snotolf varieert van groenblauw tot grijs, terwijl de mannetjes in de paaitijd aan de onderzijde rood gekleurd zijn. De snotolf komt langs de hele Nederlandse kust voor, maar slechts in kleine aantallen. De snotolf paait in de winter. Het man-

Een snotolf mannetje in uitbundig paikleed.

netje op de foto bewaakt de eieren die door het vrouwtje zijn afgezet op een mosselbank. De snotolf eet ongewervelde bodemdieren, kwallen, wormen en kleine vissen. De snotolf wordt zelden aan de hengel gevangen en kan een lengte bereiken van 50 cm.

SEPIA (*Sepia officinalis*)

Zodra het zeewater in het voorjaar een temperatuur bereikt van ca. 12 graden, gaan de sepia's (of zeekatten, een soort inktvis) op zoek naar geschikte obstakels om hun eieren af te zetten. In de Oosterschelde belanden zij daarbij massaal in kreeftenhuizen. Door takken op de zeebodem te plaatsen zorgen duikers dat de sepia's veilig hun eieren af kunnen zetten. En het levert meteen schitterende platen op van deze prachtige weekdieren, die nauwer verwant zijn aan slakken dan aan vissen! De inwendige schelp van de zeekat ('zeeschuim') wordt ook door vogels gegeten.

Sepia's zetten hun eieren af op speciaal daarvoor op de zeebodem geplaatste takken.

In de poreuze schelp – die als zodanig vaak eindigt in de kanariekkooi – zit kalk die de vogels nodig hebben bij het leggen van eieren en voor hun bloedsomloop. Sepia's kunnen ongeveer 50 cm lang worden.

SLIJMVIS (*Lipophrys pholis*)

De slijmvis dankt zijn naam aan de slijmerige huid zonder schubben.

Deze kleine vis zonder schubben en met een slijmerige huid, is langs de Nederlandse kust zeldzaam. Bij stenige dijken en andere

kunstwerken wordt hij echter plaatselijk vrij talrijk aangetroffen. De slijmvis leeft in ondiep water – waaronder het getijdengebied beneden de laagwaterlijn – met name tussen stenen, in rotsspleten en poelen. Tijdens en na de paai van april tot augustus bewaakt het mannetje het territorium, waarin meerdere vrouwtjes hun eieren afzetten, totdat deze uitkomen. 's Winters trekt de slijmvis naar dieper water. Slijmvissen eten slakken, vlokreeftjes, zeepissebedden en roeipootkreeftjes. De slijmvis wordt maximaal 16 cm lang.

ZWARTE GRONDEL (*Gobius niger*)

De zwarte grondel is onze grootste inheemse grondel. Hij heeft een brede kop met gezwollen wangen en lippen. De buikvinnen zijn aaneengegroeid tot een zuignap, waarmee de vis zich kan vastzetten op een harde ondergrond. Langs de Nederlandse kust is de zwarte grondel zeldzaam, behalve in Zeeland waar hij plaatselijk algemeen is. Hij leeft langs de kust op zand- en modderbodems en in wervelden, ook in brak water. De zwarte grondel paait in de periode van mei tot augustus, waarbij de peervormige eieren aan stenen en zeewier worden vastgekleefd. Het mannetje bewaakt de eieren. De zwarte grondel leeft van wormen en kleine kreeftachtigen en wordt maximaal 18 cm lang.

De brede kop met gezwollen wangen en lippen is kenmerkend voor de zwarte grondel.

ZEEPADDESTOEL (*Rhizostoma octopus*)

De zeepaddestoel is een grote kwal met een dikke 'huid'. De hoed is bol van vorm en kan tot 90 cm in doorsnede worden. De kleur is witblauw met langs de rand een groot aantal paars-blauwe lobben. De acht dikke tentakelachtige mondlappen rond de mondopening zijn heel karakteristiek van vorm. Deze kwal heeft geen echte tentakels en nauwelijks netels. De mannelijke geslachtsorganen zijn blauwachtig, de vrouwelijke bruin.

De zeepaddestoel is geen paddestoel maar een grote kwal.

KORTSNIITZEEPAARDJE (*Hippocampus hippocampus*)

Zeepaardjes zijn zeenaaldachtige vissen, die bijna verticaal in het water 'staan'. Door de bijna haaks op het lichaam staande kop en de iets opgewipte snuit doet deze vis aan een paard denken. Veel mensen weten dan ook niet dat zeepaardjes, net als de zeenaalden, vissoorten zijn. De laatste jaren is het kortsnuitzeepaardje een vrij regelmatige verschijning in de Zeeuwse wateren en in de Waddenzee. Hij leeft in ondiepe kustwateren

Zeepaardjes behoren, net als zeenaalden, tot de vissoorten.

tussen zeegrasvelden en wieren, waaraan hij zich met de staart kan vastgrijpen. Het kortsnuitzeepaardje paait in de periode van april tot oktober. Het vrouwtje legt de eieren in de broedbuidel van het mannetje. De jongen worden tussen mei en augustus geboren en in de broedbuidel beschermd. Zeepaardjes eten kleine kreeftachtigen en vislarven. Het kortsnuitzeepaardje kan maximaal 15 cm lang worden.

ZWARTOOGLIPVIS (*Symphodus melops*)

De zwart-ooglipvis is een stevig gebouwde vis met een spitse snuit en vlezige lippen. Ze zijn meestal groen-bruin met een rode tint, maar kunnen een variabel kleurpatroon vertonen. Het mannetje op de foto bezit blauwe strepen aan de onderzijde van de kop. Meestal hebben zwartooglipvissen een donkere, komvormige vlek direct achter het oog – de vis op de foto echter niet – en vaak met een donkere vlek op de staartwortel. De zwartooglipvis wordt langs de Nederlandse kust met name in de Zeeuwse wateren incidenteel waargenomen door duikers, maar zelden gevangen aan de hengel. Hij leeft voornamelijk op rotsbodems in ondiep water vanaf de getijdenzone tot een diepte van 30 meter. In de vroege zomer maakt deze vissoort in rotsspleten een nest van wier dat door het mannetje wordt bewaakt. De zwartooglipvis eet vooral kreeftachtigen en schelpdieren en wordt maximaal 25 cm lang.

Zwartooglipvissen kunnen zeer divers gekleurd zijn.

SLAKDOLF (*Liparis liparis*)

Hoewel de slakdolf langs de Nederlandse kust een algemene – en in de Zeeuwse wateren en in geulen in de Waddenzee plaatselijk talrijke – vissoort is, kennen maar weinig mensen deze vissoort. Het is een vis met een zeer variabele kleur, variërend van oranjegeel gestippeld tot donkerbruin gestreept. De buikvinnen zijn vergroeid tot een zuigschijf en de huid is glad, schubloos, los en slijmerig. De slakdolf leeft op of nabij de bodem tot op een diepte van 100 meter. Hij paait in de winter en wordt in de regel niet ouder dan twee jaar. Het mannetje op de foto bewaakt een nest met eieren. De slakdolf eet garnalen, vlokreeften en borstelwormen en wordt maximaal 18 cm lang.

Met een gemiddelde leeftijd van twee jaar is de slakdolf gemiddeld geen lang leven beschoren.

Wie helpt ons deze onbekende soort op naam te brengen?

ONBEKENDE SOORT

Eén van de foto's van John de Jong laat een vis zien uit de Oosterschelde die zich niet zo maar laat benoemen. Het is een kleine vis, mogelijk een jong exemplaar, die we niet direct duidelijk als soort kunnen duiden. Deze vis heeft een zogenaamde samengestelde rugvin, een donkere horizontale band over de flanken met daarlangs enkele dunnere, gelige banden. De biologen van Sportvisserij Nederland zijn het er nog niet over eens welke soort dit precies is. De lezer die ons helpt om de naam van deze soort definitief goed vast te stellen, wint een mooie prijs. Let op: het moet een naam zijn van een vissoort met daarbij een heldere motivatie waarom het juist dié vis is! Stuur je antwoord naar hetvisblad@sportvisserij nederland.nl.

GROTE ZEENAALD (*Syngnathus acus*)

De grote zeenaald is een langwerpige, slangachtige vis met benige lichaamsringen. De snuit is buisvormig met een kleine, eindstandige bek. Langs de Nederlandse kust is de grote zeenaald een algemene verschijning, vooral in zeegaten met zand- en modderbodems. Aan de hengel wordt deze vis niet of slechts door specialisten – een zeer kleine haak is noodzakelijk – gevangen. De grote zeenaald leeft tussen zeewier en mosdiertjes. Hij paait in het voorjaar en in de zomer. Het vrouwtje legt 300-400 eieren in de broedbuidel van verschillende mannetjes. De grote zeenaald eet kleine kreeftachtigen en vislarven en wordt maximaal 47 cm lang.

Ondanks dat de grote zeenaald een algemene verschijning is langs onze kust, wordt hij sporadisch aan de hengel gevangen.